

3-Mavzu:
O‘QITUVCHI FAOLIYATIDA
PEDAGOGIK QOBILIYAT.

Reja:

1. Qobiliyat va pedagogik qobiliyat haqida tushuncha.
2. Pedagogik qobiliyatning turlari va ularning tavsifi.
3. Pedagogik qobiliyatni shakllantirish yo‘llari.

Adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Azizxўjaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: Nizomiy nomidaagi TDPU, 2006.
3. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Darслик. Н.Т.Омонов, Н.Х.Хожаев, С.А. Мадиярова, Е.И.Эшчонов. Т.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2009.
4. Xoliqov A. Pedagogik mahorat. – Т.: IQTISOD-MOLIYA, 2011.
5. Hikmatnoma. //То‘plovchi N.Eshonqulov. Toshkent: Cho‘lpon, 1992.

Qobiliyat –

odam psixikasining eng muhim xususiyatlaridan biri bo'lib, muayyan faoliyat yuzasidan layoqati va ishni muvaffaqiyatli amalga oshirish sub'yektiv shart-sharoitini ifodalovchi individual psixik sifatlar yigindisiga aytiladi.

Qobiliyat –

Психологияда қобилият – инсоннинг касбий билим, кўникма ва малакаларни қийинчиликсиз, осонлик билан мукаммал эгаллаши ва бирор фаолият билан муваффақиятли шуғулланишига айтилади. У ўқитувчининг касбий фаолиятида ҳам ёрқин намоён бўлади.

Qobiliyat bilimdan farq qiladi

Bilim -

Ilmiy mutolaalar natijasidir

Qobiliyat esa

insonning psixologik va fiziologik tuzilishiga xos bo'lgan xususiyatdir.

Qobiliyat bilim olish uchun zaruriy shart-sharoit yaratadi, shu bilan birga, u ma'lum darajada bilim olish mahsulidir.

Umumiy va maxsus bilimlarni o'zlashtirish, shuningdek, kasbiy mahoratni egallash jarayonida qobiliyat mukammallashib va rivojlanib boradi.

**Qobiliyatga yaqinroq turadigan tushunchalar
ko'nikma va malakalardir.**

Ko'nikmalar –

**o'qituvchining
kasbiy faoliyati
jarayonida hosil
qilingan tajriba
va bilimlar
asosida
bajariladigan
ishning
mukammal usuli.**

Malakalar –

**o'qituvchining
ongli faoliyatni
bajarishi
jarayonida hosil
qilingan kasbiy
intellektual
faoliyatning
avtomatlashgan
komponentlari
yig'indisi.**

Pedagogik qobiliyat – bu qobiliyat turlaridan biri bo‘lib, kishining pedagogik faoliyatga yaroqliligini va shu faoliyat bilan muvaffaqiyatli shug‘ullana olishini aniqlab beradi.

Pedagogik psixologiyada o‘qituvchilik faoliyatida pedagogik qobiliyatlarning tutgan o‘rnini ilmiy izohlab berishga oid samarali tadqiqotlar olib borilgan.

Yirik olim F.N.Gonobolin pedagogik qobiliyatlarni quyidagi turlarga ajratishni taklif etadi:

- 1) didaktik qobiliyatlar;
- 2) akademik qobiliyatlar;
- 3) pertseptiv qobiliyatlar;
- 4) nutq qobiliyatlari;
- 5) tashkilotchilik qobiliyati;
- 6) avtoritar qobiliyatlar;
- 7) kommunikativ qobiliyatlar;
- 8) pedagogik xayolot;
- 9) diqqatni taqsimlay olish qobiliyati.

Kasbiy-pedagogik faoliyatning muvafaqqiyatli amalga oshishi ko'p jihatdan pedagogning maxsus pedagogik qobiliyatlarni egallaganligiga bog'liq:

T.I.Gavakov pedagogik qobiliyatlarni quyidagi tarzda guruhlashtirishni taklif etadi:

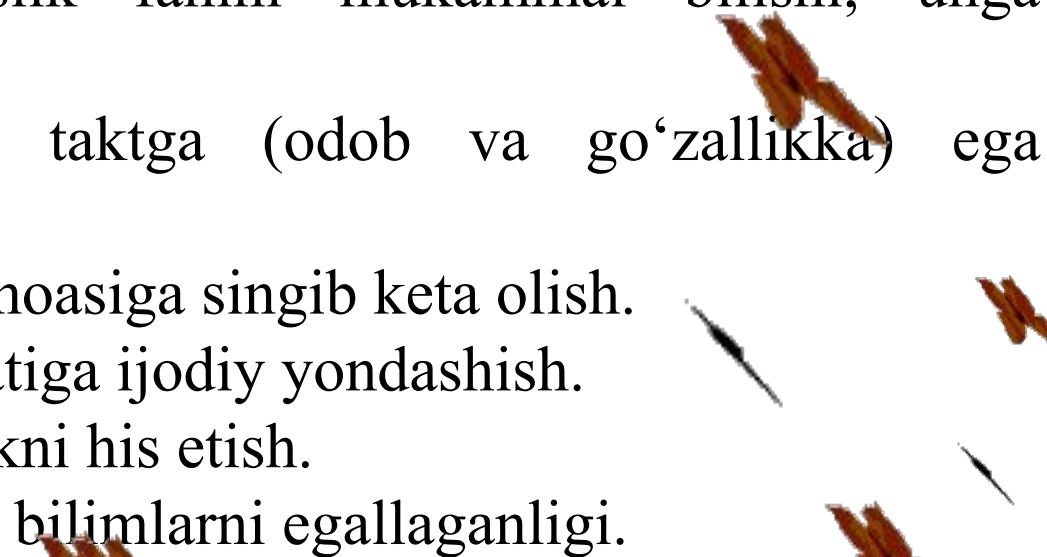
- ob'ekt (ta'lim oluvchilar) ni his eta olish;
- kommunikativ (kishilar bilan aloqa o'rnatish, samimiylik, muloqotchanlik);
- pertseptiv (kasbiy yetuklik, empatiya, pedagogik intuitsiya);
- shaxs dinamizmi (irodaviy ta'sir ko'rsatish va mantiqiy ishontirish qobiliyati);
- emotsional barqarorlik (o'z-o'zini boshqara olish qobiliyati);
- kreativ (ijodiy ishga qobiliyatlik).

PEDAGOG OLIM I.P.PODLASIY PEDAGOGIK QOBILIYATNING TUZILISHINI QUYIDAGI TARZDA ANIQLASHTIRGAN:

1. **tashkilotchilik** – ta’lim oluvchilarni jipslashtirish, ularning faoliyatini rejalashtirish, jamoaviy ishga jalb etish, yakunlarini chiqarish;
2. **diagnostik** – o’quv materialini tanlay olish, o’quv materialini tushunarli, aniq, obrazli, ishonchli va tizimli bayon eta olish; o’quvchilarning bilishga qiziqishlari va intellektini rivojlantirishni rag’batlash, o’quv-biluv faolligini oshirish hamda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va ijodkorlikka qobiliyatlilik;
3. **pertseptiv** – ta’lim oluvchilarning ichki olamiga ta’sir ko’rsatish; ularning emotsional holatini xolis baholash, psixikasidagi o’ziga xosliklarni aniqlay olish ko’nikmasi;
4. **kommunikativ** – ta’lim oluvchilar va jamoa bilan pedagogik maqsadga qaratilgan munosabatni o’rnata olish ko’nikmasi;
5. **suggestiv (suggestiya - ishontirish)** – o’quvchilarga emotsional ta’sir ko’rsatish;
6. **tadqiqotchilikka doir** – pedagogik jarayon va vaziyatlarni anglash hamda ob’ektiv baholay olish ko’nikmasi;
7. **ilmiy-bilishga doir** – tanlangan ixtisoslikka doir belgilangan hajmdagi ilmiy bilimlarni egallay olish qobiliyati;
8. **gnostik** – ob’ekt, jarayonni va o’z faoliyati natijalarini tadqiq etish hamda olingan natijalar asosida uni korrektsiyalay olish qobiliyati.

Olimlarning uzoq yillar olib borgan ilmiy-tadqiqotlari va kuzatishlari natijasida pedagogik qobiliyatning quyidagi asosiy sifatlari ajratib ko'rsatilgan:

1. O'z kasbiga muhabbat, o'quvchilarni seva olishi.
 2. Mutaxassislik fanini mukammal bilishi, unga qiziqishi.
 3. Pedagogik taktga (odob va go'zallikka) ega bo'lish.
 4. Bolalar jamoasiga singib keta olish.
 5. O'z mehnatiga ijodiy yondashish.
 6. Javobgarlikni his etish.
 7. Tarbiyaviy bilimlarni egallaganligi.
-
- The slide features several decorative elements: four brown butterflies are scattered across the white background, and several black arrows point in various directions, some towards the text and others away from it.

O'qituvchi faoliyatidagi pedagogik qobiliyatning o'ziga xos tizimlari mavjud.

Qobiliyatlar tizimi quyidagi xususiyatlari bilan farq qilinadi:

- ✓ *asosiy xususiyatlar;*
- ✓ *tayanch xususiyatlar;*
- ✓ *yetakchi xususiyatlar;*
- ✓ *yordamchi xususiyatlar.*

Pedagogik qobiliyatlar tizimiga kiradigan yordamchi xususiyatlar va xislatlar quyidagilardan iborat:

- aql–idrokning muayyan turlari, hozirjavoblik, kamchiliklarga tanqidiy e'tibor, sobitqadamlik;
- o'qituvchining nutqi: notiqlik san'ati, so'z boyligining teranligi;
- aktyorlik xususiyati: mimika va pantomimika, xayoliy fantaziya ishlata olish, ruhiy hissiyotni jilovlay olish.
- pedagogik takt va pedagogik nazokatga ega bo'lish.

